

“Tez Nasıl Yazılır?” Umberto Eco

“How to Write a Thesis?” Umberto Eco

• Yunus ÖZTÜRK^a

^aHittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü,
Kelâm ABD,
Çorum, TÜRKİYE

Received: 04.06.2020
Accepted: 14.06.2020
Available online: 20.08.2020

Correspondence:
Yunus ÖZTÜRK
Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü,
Kelâm ABD, Çorum,
TÜRKİYE/TURKEY
ozturkyunus52@hotmail.com

(Çev. Betül Parlak, Can Yayınları,
İstanbul 2017)

ÖZ Prof. Dr. Umberto Eco (d. 5 Ocak 1932 - ö. 19 Şubat 2016), İtalyan bilim insanı, yazar, edebiyatçı, eleştirmen ve düşünür. Dünya kamuoyunun gündemine “Gülün Adı” ve “Foucault Sarkacı” gibi romanlarıyla giren İtalyan yazar, aynı zamanda Orta Çağ estetiği ve göstergebilim dalının ustalarındandır. Bu yazımızdaki amacımız, “Tez Nasıl Yazılır?” adıyla Doç. Dr. Betül Parlak’ın dilimize kazandırdığı Umberto Eco’nun yapıtını değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Umberto Eco; tez; akademi; araştırma

ABSTRACT Professor Doctor Umberto Eco (5 January 1932 - 19 February 2016) is an Italian scholar, writer, literature, critic and thinker. The Italian writer, who entered the agenda of world public opinion with his novels such as “The Name of the Rose” and “Foucault’s Pendulum”, is also a master of medieval aesthetics and semiotics. My goal in this article is to evaluate, “How to Write a Thesis?” the work of Umberto Eco, translated into Turkish by Associate Professor Doctor Betül Parlak.

Keywords: Umberto Eco; thesis; academy; research

Akademik hayatın birbirinden farklı birçok aşaması bulunmaktadır. Ancak bütün aşamalarda geçerliliğini sürdüren vazgeçilmez unsur yayındır. Bu yayınlar ise kendi içinde farklı şekillerde görülebilir. Tez, makale, bildiri, kitap, proje vb. yayın faaliyetleri, her araştırmacının yoğun emeklerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple araştırma ve yazım, akademik faaliyeti tamamlayan bir bütünün parçaları niteliğindedir. Lisans dönemlerinde başlayan tez yazım geleneği, akademik yayın faaliyetinin bir anlamda ilk basamağını ifade eder. Birer birer geçilen her aşamada, yayın faaliyetleri varlığını devam ettirmektedir. Yüksek lisans ve özellikle doktora, akademisyenlerin kendilerini hissetme ve hissettirmelerinin en asli unsurlarının başında gelir.

Araştırmanın yapılması, bilgi ve bulguların tespit ve kayda geçirilmesi, fişlemelerin tasnif ve tanzimi konusunda her araştırmacının aşacağı ilk sorun, bütün bu aşamaların doğru ve düzenli bir şekilde nasıl

yapılacaktır. Bu yazımızdaki amacımız, Doç. Dr. Betül Parlak'ın "Tez Nasıl Yazılır?" adıyla dilimize kazandırdığı, Umberto Eco'nun bu tarz sorulara cevap niteliğindeki yapıtını değerlendirmektir.

Eseri değil de yapıtı şeklindeki kullanımımız, kitabın uzun yıllara rağmen etkisini devam ettirmesine; araştırma ve tez yazım aşamalarını en ince detaylarına kadar incelemesine, akademik alandaki etik sorunlara önemli derecede eğilmesine ve dünyanın birçok diline çevrilmiş olmasına borçludur.

Yapıt, çevirmenin de belirttiği gibi tez yazma aşamasında olanlar ve tez danışmanlığı yapanlar olmak üzere bütün akademik kademelere rehber olma iddiasında ve yeterliliğindedir. Biz bu yapıtın değerlendirmesini iki aşamada gerçekleştirmeyi planlamaktayız. Öncelikle çevirmenin ön sözünü değerlendireceğiz. Zira yapıtın kendisi kadar, yapıtı 40 yıl sonra Türkiye Akademik hayatına kazandıran Betül Parlak'ın emeğinin ve onu harekete geçiren duyguların takdir edilmesi bizi bekleyen etik bir gerekliliktir. Diğer aşamada ise yapıtın içeriğine eğileceğiz. Ancak bu şekilde salt çeviri metninin değil bir bütün olarak yapıtın tanıtım ve değerlendirmesini yapmış olabiliriz.

Çevirmenin ön sözünü çevirinin ortaya çıkış serüveni, çevirmenin gözünden yapıtın değeri ve çeviri hakkında olmak üzere üç kısımda inceleyebiliriz.

90'lı yıllarda yüksek lisans tezini yazarken ve bilimsel araştırma yöntemleri dersinde kısa bir anlatımda Eco'nun yapıtından yararlandığını belirten Parlak, son zamanlara kadar Eco'nun bu yapıtını unuttuğunu belirtmektedir. Parlak'ı çeviriye yönlendiren etkenin ise uzun yıllar öncesine ait olmasına rağmen tez yazma ve araştırma yapmak isteyenler için hâlâ başvuru kaynağı olacağını düşünmesidir. (s. 13-15) Eco'nun yapıtı okunduğunda, Parlak'ın bu düşüncesinin haklılığı teslim edilecektir.

Çevirmen açısından yapıtın değerini kendi ifadeleri ile vermek daha doğru olacaktır. Bu minvalde, çevirmenin birçok ifadesi olsa da ülkemizde üretilen tezler hakkında "Ülkemizdeki herhangi bir tez, elinizdeki kitabın işaret ettiği konulardan yarısını dikkate alsa, belki teze benzer ve daha sonra bir işe yarama şansı olur" şeklindeki aforizmatik cümlesi, çevirmenin esere verdiği değeri göstermektedir. (s. 14) Çevirmenin bu ve benzeri ifadeleri, ülkemizdeki akademik çalışmaların niteliğini ciddi anlamda değersizleştirmeye matuf görünebilir. Bu sebeple Parlak'ın buna benzer açıklamalarının genelliği, ülkemizdeki üniversitelerin ve yazılan tezlerin tamamını zan altında bırakabilecek niteliktedir. Bununla birlikte tez yazım aşamasında dikkate alınması gereken bir eser olduğuna vurgu yapma anlamında bu cümleye katılmamak mümkün değildir.

Çeviri hakkında notlar kısmı için çevirmenin bazı konularda, 40 yıl öncesine ait metnin özgünlüğünü koruma ve Türkçe maksadı anlatma şeklinde iki tercih arasında zorlandığını belirttiği yerlerdir. (s. 16-18) Çevirmen, burada çeviri kuramları açısından bir çevirmenin karşı karşıya kalabileceği "erek odaklı ve kaynak metin odaklı" ikilemi yaşadığını dile getirmektedir.

Eco, yapıtın 1985 yılında gerçekleşen ikinci baskısına, süreç içinde esere takdirlerini iletenele teşekkür ederek mütevazı bir girişle başlamaktadır. Giriş bölümünde eserin yazılma gerekçesine, mevcut muhatap kitlesine, döneminin İtalyan eğitim sistemine dair kısa tahlillere, kitabın iki temel tavsiyesine, *Gülün Adı* adlı bir diğer başyapıtında "Başrahip Vallet" in başkarakterlerinden biri olarak sunmasına sebep olan kısa ama kendisi için çok önemli bir hadiseye yer vermektedir. (s. 19-27)

Eco eserinin "bilimsel araştırmanın nasıl yapılacağını açıklamadığına" bilakis bir tezin cisimsel değerine dair fikirler verdiğine yönelik açıklaması, (s. 23) kendisinin tevazusundan kaynaklanıyor

görülmektedir. Bu ifadesinin muhtemel sebebi altı bölüm ve birçok alt başlıktan oluşan kitapta bir tezin şekilsel özelliklerine geniş yer ayırmış olmasıdır. Bu itibarla eserin önemli bir kısmının bir anlamda tez yazım yönergesi şeklinde 40 yıl öncesine ait bilgileri ihtiva ettiği, bu açıdan günümüz okuyucu ve araştırmacıları açısından kayda değer bir katkı ihtiva etmediğini belirtmeliyiz.

Eco'nun bu mütevazı girişine rağmen, yapının içindeki birçok başlık altında bilimsel bir araştırmanın nasıl yapılacağına dair görüş ve tavsiyeleri ciddiyetle okunması gereken satırlardır. Bu sebeple Eco'nun ilgili ifadesi, yapının “Tez nasıl yazılır?” sorusuna konu seçimi, yöntem, amaç gibi tezin daha asli ve evrensel boyutlarının göz ardı edildiği anlamına gelmemelidir.

Biz bu durumu dikkate alarak tez yazımında dikkat çektiği fiziksel özellikler üzerinde durmadan; her dönem ve şartta geçerliliğini sürdürebileceğini düşündüğümüz hususları değerlendirmenin daha önemli olacağı kanaatindeyiz. Burada “Tez nasıl yazılır?” sorusundaki tez ile mezuniyet tezinin kastedildiğini (s. 29); ancak Umberto Eco'nun muhatap alanını doktora tezi ve danışmanları (s. 30-32) şeklinde genişlettiğinin altını çizmeliyiz.

Birinci Bölüm, “mezuniyet tezinin ne olduğu ve neye yaradığı” soruları üzerinden daha çok tanımsal, pratik, psikolojik ve yöntemsel açıklamalara ayrılmıştır. Tezin “yöntemsel bir çalışma deneyimi ve başkalarına yararlı olacak bir nesne” şeklinde tanımlandığı bölüm, konu tercihinde etkin olması gereken dört önemli kural ile sonlanmaktadır. (s. 29-38) Burada çevirmenin doğru hoca seçimi şeklinde kısmen doğru kısmen sübjektif sayılabilecek bir katkıyla dipnota beşinci kural önererek çeviriyi zenginleştirdiğini ifade etmeliyiz. (s. 38)

İkinci Bölüm, birinci bölümün takipçisi olarak konu seçimi başlığına ayrılmıştır. Eco, tez seçimi hakkında konu içeriklerinin neler olabileceğini sorgulamaktadır. Bunun için “monografik-panoramik, tarihsel-kuramsal, eski-yeni, bilimsel-siyasi” içeriğin anlamlarını, bu alanlara ait konuların seçiminde özellikle konu sınırlığını ve muhtemel sorunları, teorik ve deneysel tezlerin hususiyetlerini açıklamaktadır. Alanı ne kadar dar olursa o derece daha çalışılabilir olmayı temel bir prensip olarak sunan Eco, (s. 45) bu bölümde ayrıca tez yazımında asli kaynağa ulaşım okuma anlamında yabancı dilin bir gereklilik olduğunun altını çizmektedir. (s. 57)

Tez yazım süresinin, bir soruna dönüşmemesi adına, “üç yıldan fazla, altı aydan az” olmaması gerektiği üzerinde durmaktadır. (s. 51) Buradaki altı ay ifadesi ülkemiz tez süreleri açısından düşünüldüğünde özellikle doktora aşamasında mümkün görülmeyebilir. Ancak Eco'nun ilk muhatabının lisans bitirme tezi olduğunu düşündüğümüzde ilgili süre sınırlaması daha da anlaşılır olabilecektir.

Tez konusunda klasik ve çağdaş ikileminde kalanlara Eco oldukça ilkesel bir yaklaşımla cevap vermektedir. Tez sürecinin bir öğrenme fırsatı olarak değerlendirildiği takdirde, klasik isim ve sorunlara eğilimin daha makul olduğunu belirten yazar, çağdaş bir ismin ya da sorunun da tez olarak tercih edilebilirliğine değinmektedir. (s. 49-51) Her iki tercihin olumlu yönlerine ve zorluklarına dikkat çekse de, izlenimlerimize göre kendisi, klasik bir konuyu tez olarak belirmeye daha yakın durmaktadır.

Bilimsel ve siyasi tez alt başlığını; deney tüplerinden uzak tezlerin de “bilimsellik” imkânı içerisinde yer aldığını belirtip, bilimselliğin mahiyetinin sorgulandığı, kuramsal ve güncel konuların mı tercih edilmesi gerektiği, güncel bir meselenin bilimsel bir konuya nasıl dönüştürüleceği sorularına eğilen başlıklar takip etmektedir. (s. 63-85) İkinci bölüm, tez danışmanı ile tezi hazırlayan arasındaki ilişkiye dair önemli ipuçları ile son bulmaktadır.

Üçüncü Bölüm, “kaynakların tasnifi, kütüphanelerden yararlanma, bibliyografyanın ve fişlemenin nasıl yapılacağı” konularını ele almaktadır. Örnek ve tablolar ile zenginleştirilen bölüm, eserlerin okuma sırasının nasıl olacağına dair “kuramsal bir tavsiyenin” akabinde, bunun, araştırmacının ruh haline göre değişiklik gösterebileceğine ve bir takım faydalarının da olabileceğini üzerinde durmaktadır. (s. 89-173)

Bu bölümde birincil ve ikincil kaynakların tanımına; “başka yazarların bilimsel makalelerinin, çok geniş alıntı ve referanslara sahip olsa da ikincil kaynak olabileceği” şeklinde kaynakların tezdeki mahiyetine dair önemli açıklamalar yer almaktadır. (s. 96) Eco temel kaynağa yönelme konusundaki hassasiyetini ise “Yapamayacağım tek şey yazarımdan bir başkasının yaptığı alıntıyı kullanarak söz etmektir. Kuramsal olarak ciddi bir bilimsel çalışma asla bir başka alıntıdan alıntı yapmamalıdır” (s. 97) cümlesi yansıtmaktadır. Böylece Eco, bilimsel çalışmalarındaki ilkesel tavrının ve başarısının asli unsurlarından birini de bize iletmiş olmaktadır. Eco’nun bu ifadesi, başkasının okuması ve anlamlandırması üzerinden yapılan çalışmaları bilimsel kabul etmediği anlamında da değerlendirilebilir.

Dördüncü Bölüm, bir çalışmada olması gereken planı ve planın uygulanması sırasında karşılaşılabilecek muhtemel sorunları incelemektedir. Eco, içindekiler ve giriş kısımlarının öncelikli yazılması gereken yerler olduğuna dikkat çekmektedir. Ardından bu konudaki mevcut uygulamaları ve ilgili kanaati dolayısıyla kendisine yöneltilen eleştirileri cevaplamaktadır. (s. 174) Çalışma planının parçaları olarak içindekiler ve giriş kısımlarının muhtevasına yönelik örnekler ve bunların işlevlerine dair açıklamalar yapmakta (s. 175-179); ancak bibliyografik araştırmanın hepsini öncelikle incelemesi gerektiğini hatırlatmaktadır (s. 180).

Eco, giriş ve içindekileri önceleyen tavsiyesinin, süreç içindeki birçok değişikliğe uğrayabileceği eleştirisine muhatap olacağını farkındadır. Bu sebeple giriş ve içindekiler kısımlarının çalışma sürecinde değişikliğe uğramasının tez yazımının doğal bir sonucu olduğunu söylemektedir (s. 179). Dolaylı olarak da olsa Eco, tavsiyesinin dezavantajlarının farkındadır. Değişikliklerin doğal bir sonuç olması gerçeğinin, ilgili başlıkların önce yazılması gerekliliğini ortadan kaldırmayacağı kanaatinde ısrar etmektedir. Bu başlıkların Eco için taşıdığı anlamı, navigasyona benzetebiliriz. Alternatif ve güzergah değişikliği ihtimali ve gerçekliği olsa da navigasyonun adrese ulaştırma açısından taşıdığı değeri ortadan kaldırmadığı gibi, Eco açısından değişiklik vb. ihtimaller, tez yazımında giriş ve içindekilerin önce yazılmasının taşıdığı değeri ortadan kaldırmaz.

Okunan malzemelerin tasnif ve tanzimi, fişlenmesi vb. hususlar, tez yazım aşamasının en asli unsurları arasında yer almaktadır. Umberto Eco, dördüncü bölümde değindiği bu konuyu oldukça geniş ve detaylı bir şekilde ele almaktadır. Tablolar ile konunun somutlaştırıldığı ve görselin yaygın olduğu bu bölümdeki fişleme usulü, alt başlıklara ayrılmaktadır. Alıntı, bağlantı, birincil kaynaklar ve okuma fişleri şeklinde alt başlıklar halinde incelenen konu, örnek fişlemeler ile daha da anlaşılır hale getirilmiştir. (s. 185-215) Bölüm, “etik bir söylev çekmeyesip okuma, fişleme ve belgelendirme yöntemlerini inceleyeceği” ifadeleri ile nitelenen “bilimsel mütevazılık” alt başlığı ile son bulmaktadır. (s. 216)

Beşinci Bölüm yazma aşaması olarak karşımıza çıkarken öncelikle yazılacak olan metnin muhataplarının kimler olduğuna yönelik bir soru üzerinden hareket edilmektedir. Daha sonra yazma aşamasında karşılaşılan atıf ve dipnot konuları incelenmektedir. Yazmanın nasıl olacağı, hangi durumlarda ve nasıl atıfta bulunulacağına dair temel 10 kural, intihal; akademik kibir ve göz boyama girişiminden uzak bir şekilde yapılan dipnotların işlevleri hakkında sekiz maddelik açıklama ve dipnotların hangi şekillerde gösterileceği, örnekler ve tablolar üzerinden geniş şekilde ele alınmaktadır. (s. 219-257)

Yazar, “Bir yazarın başkalarının fikirleri olarak aktardığı şeyi o yazara atfetmeyin”, “İkincil kaynaklardan alıntı yapma yöntemlerine riayet edilmeli”, “Antikçağ yazarlarını yabancı kaynaklardan alıntılama dikkatli olun” gibi tezin yazım ve düzenlenme aşamasını ilgilendiren uyarılarda bulunmaktadır. Danışmanla iletişim ve etkileşim hususundaki önemli açıklamalara ilaveten, bu noktada karşılaşılabilecek muhtemel sorunlara ve bunlara dair mümkün tepkilerden bazılarını hususiyetle dikkat çekmektedir. (s. 264-269)

Bu bölüm, araştırmacıların tez ve iddialarını dile getirme ve savunma anlamında cesaretini artıran “yıllarınızı verdiğiniz araştırma ve okumalar sonunda “bu konuda şunu söyleyebiliriz” ya da “...olduğu söylenebilir” şeklindeki ifadelerin, telaşa kapılmadan ve cesur bir şekilde kullanılması tavsiyesi ile son bulmaktadır. (s. 269-270)

Altıncı Bölüm ise bölüm olma hususiyetlerinden daha çok daktilo ile yazılan yazım kuralları hakkındaki fiziksel ve şekilsel konuları açıklayan bir ek niteliğindedir. Bu bölümü önceki beş bölümün daktilo edilmiş hali olarak da değerlendirebiliriz. Bu sebeple özellikle günümüz okur, yazar ve araştırmacıları için çok fazla bir ehemmiyeti haiz olmadığını, bizim için güncelliğinin bulunmadığını; ancak kendi döneminin hususiyetleri içinde değerli olabileceğini belirtebiliriz. (s. 273-314)

Yedinci Bölüm, sonuç olarak kaleme alınmıştır. Bu itibarla yazarın tez yazımı hakkındaki görüşlerinin içtenlikle yansıdığı kısımdır. “Mühim olanın, işi keyifle yapmak” olduğunu belirten Umberto Eco, “tezin bir meydan okuma”, “bir hazine avı” ve “ilk aşk” gibi düşünülmesi gerektiği üzerinde durur. “Teze başlarken tezin önemsiz olduğunu düşünenlere”, “tezi başkasına yazdırma, başkasından kopyalama gibi daha önceki yasal olmayan tavsiyeleri(!)” şeklindeki ironisini, “Aynı şeyi tekrarlatıp durmayın” sözüyle esprili bir sitem cümlesiyle hatırlatmaktadır. (s. 315-318) Eco’nun kendi kitabını kendi cümleleri ile değerlendirmek gerekirse bu cümlenin “Bir tez yazmak, eğlenmek demektir...” şeklinde sonuca bıraktığı cümle olmasını tercih ederiz. (s. 315)

Umberto Eco’nun bu yapıtı; araştırma yapan, tez yazan, bilimsel araştırmada yöntem ve teknikler üzerinde düşünen tüm okur ve yazarlar için başyapıtı; ülkemizde yazarın diğer eserleri gibi kısa sürede klasikleşmeye aday bir kitap niteliğindedir. Değerlendirmemizi başta şahsım olmak üzere ülkemiz okur ve yazarlarının yoğun istifadeleri ümidiyle bitirirken, kitabı dilimize kazandıran Sn. Betül Parlak’a ve Can Yayınlarına şükranlarımı sunmayı şahsıma ait bir sorumluluk addederim.